

VERBESINA ENCELIODES NING GEOGRAFIK TARQALISHI VA EKOLOGIK MOSLASHUVI

Amaniyazova Nawbahar

Berdax nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti,

Magistratura bólimi

70811101 – Dorivor ósimliklarni etishtirish texnologiyasi sohasi,

1-kurs magistranti

Nukus, Ózbekstan

Annotation: *Verbesina encelioides* is a plant native to North America but has spread to other regions through human activity. It grows in various soils and sunny locations and produces seeds rapidly, making it invasive in some areas. At the same time, it plays an important ecological role by stabilizing soil and serving as a food source for local insects.

Аннотация: *Verbesina encelioides* — растение, родом из Северной Америки, но распространившееся в другие регионы благодаря деятельности человека. Оно растёт на различных типах почв и в солнечных местах, быстро образует семена, что делает его инвазивным в некоторых районах. В то же время оно играет важную экологическую роль, укрепляя почву и служа источником пищи для местных насекомых.

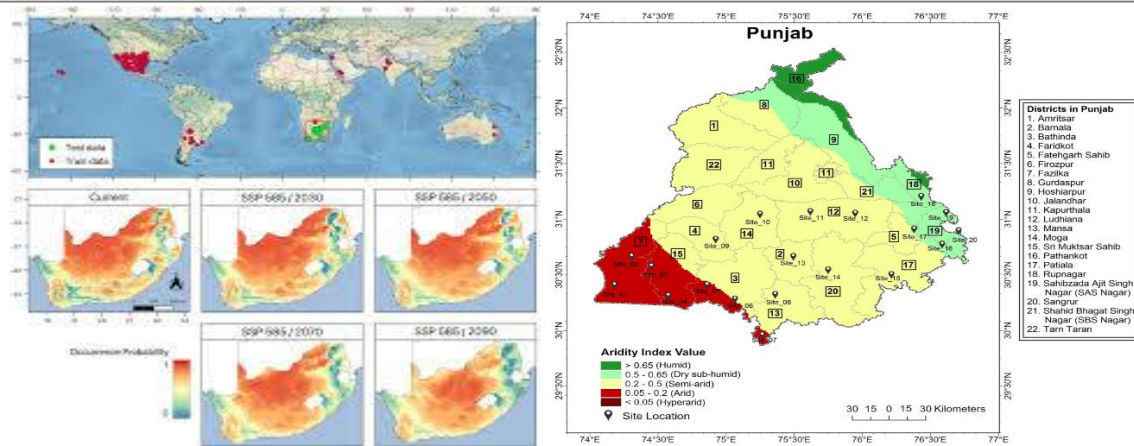
Annotatsiya: *Verbesina encelioides* Shimoliy Amerikada tabiiy, ammo inson orqali boshqa mintaqalarga ham tarqalgan o‘simlikdir. U turli tuproqlarda va quyoshli joylarda o‘simlik tez urug‘ beradi, shu bois ba’zi hududlarda invaziv hisoblanadi. Shu bilan birga, erni barqarorlashtirish va mahalliy hasharotlar uchun oziq manbai sifatida ekologik ahamiyatga ega.

Verbesina encelioides — Asteraceae (murakkabguldoshlar) oilasiga mansub bir yillik o‘simlik bo‘lib, tabiiy holda asosan Shimoliy va Markaziy Amerika hududlarida tarqalgan. Uning kelib chiqish markazi sifatida Meksika va AQShning janubiy hududlari ko‘rsatiladi. Hozirgi kunda esa bu o‘simlik keng tarqalib, Hindiston, Avstraliya, Pokiston va Markaziy Osiyo hududlarida ham uchraydi. Ayrim joylarda u invaziv o‘simlik sifatida qayd etilgan.

Ommaviy nomlari: oltin tojli barg, tojli barg, oltin tojli margarita, yovvoyi kungaboqar, sigirlar gullari, girasolcito, anil del muerto, yellowtop, Amerikan it o‘tini, sariq margarita, Janubiy Afrika margaritasi

 Geografik tarqalishi: *Verbesina encelioides* issiq va quruq iqlimli mintaqalar, cho‘l va yarim cho‘l zonalari, yo‘l yoqalari, tashlandiq yerlar va antropogen hududlarda keng tarqalgan.

Uning urug‘lari shamol, suv va inson faoliyati orqali tez tarqaladi, bu esa uning yangi hududlarni tez egallashiga yordam beradi.

Xaritada *Verbesina encelioides* ning global tarqalishi ko‘rsatilgan. Qizil nuqta tadqiqotda ishlatilgan trening ma’lumotlarini, yashil nuqta esa test ma’lumotlarini va prognoz qilingan hududni bildiradi, jumladan Janubiy Afrikadagi ansambl xaritalari, *Verbesina encelioides* ning hozirgi va kelajakdagi senariylarda uchrash ehtimolini ko‘rsatadi.

Qizil = yuqori ehtimol (1), sariq = o‘rta ehtimol (0,5), och ko‘k = past ehtimol (0).

Ekologik moslashuvi: Mazkur o‘simlik turli ekologik sharoitlarga yuqori darajada moslashgan bo‘lib, quyidagi xususiyatlar bilan ajralib turadi:

Qurg‘oqchilikka chidamlilik: ildiz tizimi yaxshi rivojlangan bo‘lib, kam namlikda ham o‘sishi mumkin.

➡ Haroratga moslashuvchanlik: yuqori haroratli sharoitlarda faol o‘sadi.

➡ Yorug‘likka talabchanlik: quyoshli joylarda tez rivojlanadi, soyada esa sust o‘sadi.

Tuproqqa talabchan emasligi: qumli va sho‘rlangan tuproqlarda ham o‘sishi mumkin.

Ekologik ahamiyati: *Verbesina encelioides* ba’zi hududlarda: begona o‘t sifatida qishloq xo‘jaligiga zarar yetkazadi, mahalliy o‘simliklar bilan raqobatga kirishadi, ayrim hollarda dorivor xususiyatlari bilan foydali ham bo‘lishi mumkin.

Xulosa

Verbesina encelioides keng ekologik amplitudaga ega bo‘lgan, tez moslashuvchi o‘simlik hisoblanadi. Uning geografik tarqalishining kengayishi asosan yuqori moslashuvchanligi va tashqi muhit omillariga chidamliligi bilan bog‘liq. Shu sababli uni o‘rganish ekologiya, botanika va qishloq xo‘jaligi sohalarida muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “*Verbesina encelioides*: A fast spreading weed in semi-arid regions of India”– Journal of Scientific Research Mehal K.K. (2021)
2. “Ethnobotany, pharmacology, phytochemistry and phytotoxicity of *Verbesina encelioides*” South African Journal of Botany 2025.

3. “Germination studies on *Verbesina encelioides*”– Journal of Arid Environments
1988.
4. Management of Biological Invasions (2022) Volume 13, Issue 4: 833–844